

UDK: 929.52Anžuvinci: 341.76(497.54Dubrovnik)“13“

Prethodno priopćenje

Primljeno 7. listopada 2021.

DOI: 10.38003/zrffs.15.9

Valentina Šošćarić
Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest
HR-23000 Zadar, Ruđera Boškovića 5
vzovko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3027-4104>

DUBROVAČKI POKLISARI – POSREDNICI IZMEĐU LOKALNE ZAJEDNICE I ANŽUVINSKOGA DVORA*

Sažetak

U članku se analizira uloga dubrovačkih poklisara koji su imali važno mjesto u uspostavi i održavanju veza između njihova rodnoga grada i anžuvinskoga dvora. Posredovali su u komunikaciji između središta moći i lokalne zajednice, pri čemu su svoj povlašteni položaj koristili za stjecanje osobnih probitaka. Višesmjerni odnosi u kojima su sudjelovali promatraju se kao važne poluge koje su utjecale na (re)oblikovanje društveno-političke stvarnosti u kojoj su „centar moći“ i „periferija“ djelovali i međusobno se prožimali. Pritom je važno promotriti aktivnosti poklisara u konfliktnim situacijama koje su se javljale među akterima u trokutu Ludovik I. Anžuvinać – poslanici – dubrovačka vlastela.

Konstitutivne historiografske analize posvećene odnosima moći usmjerene su na analizu pitanja kako središnji organi vlasti kontroliraju i upravljaju perifernim strukturama. Takva perspektiva izučavanja odnosa središta moći i periferije „odozgo“ prema „dolje“ ne uviđa važnost osobnih veza individua koje su djelovale kao vezivno tkivo među političkim subjektima koji su se razlikovali svojim hijerarhijskim položajem. Moć nije bila rezervirana isključivo za osobu vladara, već je bila zamjetna na različitim razinama društvenoga života i političkoga djelovanja. Pritom istaknuto mjesto dobivaju pojedinci koji svoj položaj, između ostaloga, mogu pripisati uspostavljenim osobnim kontaktima s utjecajnim osobama svojega vremena.

U članku pod povećalo znanstvenoga interesa stavljam interpersonalne kontakte dubrovačkih diplomata koji su bili spona između anžuvinskoga dvora i dubrovačke vlade u kritičnome trenutku uspostave međusobnih odnosa pregovorima u Višegradu 1358., ali i u godinama koje su slijedile. U analizi postavljenih pitanja oslanjam se na prozopografsku metodu i teoriju društvenih mreža. Prateći karijerni put izabраниh predstavnika općine i analizirajući njihove privatne, braćne i klijentelističke veze, uvidjet ćemo mrežu osobnih kontakata te načine njihova uspostavljanja, održavanja i korištenja, kao i probleme koji su se s vremenom javljali među njezinim članovima. Posebno su važne osobne veze dubrovačkih poklisara koje su bile neizostavan dio njihova privatnoga života, ali i javnoga političkog djelovanja. Za njih se vezuju moralne vrijednosti poput odanosti, časti i povjerenja te emocije kao što je ljubav.

Ključne riječi: Anžuvinci, diplomacija, Dubrovnik, interpersonalne mreže, poklisari, 14. stoljeće

* Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom IP-2019-04-9315 „Anžuvinski archiregnum u srednjoistočnoj i jugoistočnoj Europi u 14. stoljeću: pogled s periferije.“ Dijelovi rada prezentirani su priopćenjem „Ragusan ambassadors – the hinge between the local community and the Angevins“ na međunarodnoj znanstvenoj konferenciji „Angevins in East Central and Southeastern Europe in the 14th Century“, Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest, 2. – 3. svibnja 2022.

1. Uvod

U analizi recipročnoga odnosa između centra moći i njegovih perifernih sastavnica posebno je važno uočiti spone koje su ih povezivale, a ostvarene su angažmanom istaknutih pojedinaca koji su u specifičnim situacijama mogli steći osobnu korist posredujući između njih. Jedan od ključnih trenutaka u dubrovačkoj prošlosti predstavlja priključenje Grada zajednici koju opisuje pojam *Archiregnum Hungaricum*. U dosadašnjoj historiografskoj produkciji poznate su i dobro istražene okolnosti i uvjeti pod kojima je krug vladajućih priznao Ludovika I. Anžuvince svojim suverenom te reperkusije koje je taj čin nosio za budući razvitak zajednice. Ostavljajući u ovoj prigodi po strani navedenu problematiku, u središtu istraživačkoga interesa ovoga rada nalaze se istaknuti dubrovački vlastelini koji su razgranatom mrežom osobnih kontakata sudjelovali i utjecali na oblikovanje odnosa između gradskih vlasti i njihova novoga suverena. Interpretacija njihovih posredničkih aktivnosti obuhvaća politički, društveni, moralni i ekonomski aspekt.

N. Vekarić ustvrdio je da vlastelinski stalež nije bio homogen, nego se funkcioniranje vlastele ostvarivalo na rodbinskoj razini (obitelj, *casata*, rod), staleškoj razini (klan) i razini zajedničkoga življenja (kućanstvo) (Vekarić 2009: 9; Vekarić 2011: 327). Vekarić je *casatu* definirao kao zajednicu vlastele koju odlikuje osjećaj pripadnosti istoj obitelji i vremenski kontinuitet, a klan je skup međusobno naklonjenih *casata* s politički prepoznatljivim djelovanjem koji je utemeljen i održava se na principima snažne obiteljske tradicije (Vekarić 2011: 129, 148, 159, 330–331; Vekarić, Čosić 2005: 103, 107). Unutrašnje netrpeljivosti i rodovsko grupiranje (klan) u kriznim situacijama odrazili su se na pružanje ili uskraćivanje potpore određenom političkom subjektu na vanjskopoličkome planu ovisno o procjeni korisnosti propagiranoga stava. Nasilni prevrat i uspostava mletačke vlasti 1205. iznjedrili su skupinu plemića koja je već tada iskazivala svoju prougarsku orijentiranost. Uspostava anžuvinske vlasti krunjenjem Karla Roberta za ugarskoga i hrvatskoga kralja u Ostrogonu 1301. godine struji je okupljenoj oko senatora Gundulićeva klana dala dodatan poticaj. Vekarić je u svojim istraživanjima pokazao da je početkom 13. stoljeća dominantan bio Bobaljevićev klan, a prijelomne 1358. godine dolazi do promjene i vodeći postaje Gundulićev klan koji je imao dvije frakcije: Gundulićavu i Gučetićevu (Vekarić 2009: 37–38).¹ Obje je struje karakterizirala prougarska orijentiranost, no Gundulićev klan bio je za veću, a Gučetićev za manju dubrovačku autonomiju. Drugim riječima, formirala su se dva politička tabora: protumletački i prougarski. U takvoj situaciji Bobaljevićev klan težio je zadržavanju stare vlasti, tj. bio je izrazito promletački orijentiran, no promjenom vlasti on je izgubio svoj dominantan položaj i nije imao znatniji utjecaj u kreiranju budućih vanjskopoličkih odluka. Skicirani okvir ne znači da unutar okupljenih istomišljenika u vlastelinskim političkim blokovima nije bilo razmimoilaženja i trzavica. Primjerice, premda su pripadali istoj prougarskoj struji okupljenoj oko Gundulićeva i Gučetićeva klana, sukob u kojemu je na jednoj strani

1 Da su tijekom mletačke dominacije Gundulićev i Gučetićev klan (doduše, on se oblikovao tek sredinom 14. stoljeća) bili lišeni moći, dokazuje popis vlastelinskih rodova koji su upućeni u Veneciju kao taoci 1226. Većinu njih nalazimo objedinjene u političkome stavu rušenja klana Bobaljević i iskazivanja naklonjenosti Anžuvincima nakon što je Ludovik I. Veliki izašao kao pobjednik nad Republikom Svetoga Marka.

bio Marin Klementov de Gozze, a na drugoj Marin Lukarov de Bona i Marin Junijev de Menče rezultirao je Klementovim dizanjem optužnice protiv dvojice spomenutih vlastelina pred sudom bana Dalmacije i Hrvatske 1361. godine.²

Iako je u prijelomnome trenutku dubrovačke prošlosti vodeći bio Gundulićev klan, koji su predvodili Đivo Pavlov de Gondola, Đivo Nikolin de Gondola te braća Đivo i Marin Lukarov de Bona (Vekarić 2009: 36), u ovoj prigodi u središtu interesa bit će aktivnosti najistaknutijih predstavnika Gučetićeva klana koji je bio osobito blizak ugarsko-hrvatskomu kralju. Posebno su važna pitanja: tko su istaknuti pojedinci, zašto im je povjerena zadaća zastupanja dubrovačkih interesa na ugarskome dvoru te koji su bili sastavni elementi posredovanja. U interpretaciji postavljenih pitanja oslanjam se na prozopografsku metodu³ i teoriju društvenih mreža.⁴ Pritom se koristi različitim biografskim podatcima iz života poklisara naklonjenih ugarskomu dvoru kako bi se rasvijetlili njihovi osobni kontakti koji su ih prometnuli u bliske suradnike Krune, što im je osiguravalo povlašten društveno-politički položaj u rodnome gradu koji su nastojali iskoristiti za dosizanje osobnih interesa.

Konstitucionalno orijentirani povjesničari 'prijateljstvo' vide kao emotivan odnos te ga smještaju u sferu privatnoga. Pritom se pojedincevi odnosi i radnje smatraju podčinjenima moćnim strukturama vlasti. Ova studija obrće navedenu perspektivu naglašavajući utjecaj pojedinačnih osobnih veza na oblikovanje procesa i povijesnih događaja s dalekosežnim posljedicama. Individualna strategija iza promišljanja osobnih odluka i načina njihova provođenja u 'političkoj areni' postaje ključni interes. U tako ocrtanim konturama društvenoga i političkoga svijeta vitalno važnim postaje posjedovanje velikoga broja utjecajnih prijatelja, što je posljedično snažilo moć pojedinca te pridonosilo njegovoj većoj sigurnosti. Važno je naglasiti kako prijateljske veze nisu samo pozicionirale članove društva, pri čemu je bila ključna njihova praktična komponenta, već su istovremeno utjecale na političko i društveno uređenje. Prijateljske veze u ovome radu shvaćene su hijerarhijski te uključuju obostrane obveze i privilegije na relaciji zaštitnik (vladar) – pouzdanik (poklisar). Otto Brunner propitivao je liberalno-konstituirajući pogled na povijest već 1930-ih ističući kako opozicije temeljene na državi i društvu ili pak javnome i privatnome ne nude zadovoljavajući metodološki okvir za proučavanje društvenih struktura (Brunner, 1939). Do pomaka u istraživačkoj paradigmi dolazi uslijed sociološke i antropološke kritike strukturalnoga funkcionalizma 1960-ih i 1970-ih (Boissevain 1978: 5; Bourdieu 1977: 7). Važan iskorak koji se dogodio među angloameričkim istraživačima 1960-ih može se sažeti u spoznaji da moć nije koncentrirana u

² Monumenta Ragusina, III: 110, 114, 175.

³ Prozopografska metoda omogućava da proučavanjem većega broja individualnih slučajeva unutar definirane skupine, podvrgnute identičnim parametrima istraživanja, razaznamo partikularna obilježja čitava uzorka. Prozopografija se definira kao kolektivna studija biografskih podataka precizno omeđene skupine koja ima zajednička obilježja. Više u: de Ridder-Symoens 1991: 95–117; Stone 1971: 46–79; Verboven, Carlier, Dumolyn 2007: 35–70.

⁴ Za potrebe ove studije „društvene mreže“ shvaćene su kao kompleksne, jednostruke ili višestruke veze odnosa među članovima definirane grupe čija se povezanost razlikuje stupnjem formalnosti. Mreže se uspostavljaju i održavaju strateškim aktivnostima koje iniciraju strane institucije ili pojedinci, a njihov je cilj pružanje informacija, usluga, zaštite, materijalnih resursa, emocionalne potpore u radu i sl. O mogućnostima korištenja koncepta u historiografskim istraživanjima vidi: Düring i Stark 2011: 593–595; Schnegg 2010: 55–75; Cachero Vinuesa 2017: 62–82.

apstraktnome pojmu institucija, već u pojedinčevu statusu, mreži odnosa u kojima participira i praksama koje oni uključuju.⁵

‘Performativni obrat’⁶ nameće se kao koristan metodološki okvir za istraživanje problema adresiranih u ovome radu. Osnovno je polazište zasnovano na tome kako društvena konstrukcija zbilje⁷ te prezentacija i aktivnosti pojedinca ovise o širemu kontekstu u kojemu se realiziraju. Interes za izučavanje pojedinaca kao aktera čiji mentalni svijet, osobne veze i emocije imaju važan utjecaj u formiranju društvenih i političkih spona vidljiv je u devetnaestoljetnoj kulturnoj povijesti koja je umnogome slična povijesti mentaliteta, stoga je ponekad čak i predstavljena kao »treća škola Annala«.⁸

U tako postavljenoj teorijskom i metodološkom okviru koji podcrtava važnost pojedinca, odnosno njegovih osobnih veza i kontakata, poduzetih radnji, ideja i strategija te emocionalnih reakcija kao važan element interpersonalnih odnosa, nameće se ‘prijateljstvo’ koje se promatra kao politički fenomen, ali i dio mentaliteta, prevladavajuće kulture i etičkih norma. U proučavanju kvalitete, trajnosti i obveza koje proistječu iz uspostavljenih prijateljskih veza ključni su interakcija, pregovori, mito, verbalne strategije, sukobi, moralne obveze, darivanje i privilegije (Clegg 1989: 30). Sastavni dio političke kulture sačinjavali su prijateljstvo i ljubav, strah i mržnja te ih zbog toga ne možemo promatrati isključivo kao emocionalni iskaz, već strateško oruđe koje je imalo dostatnu snagu potaknuti pojedinca na željenu radnju (Cheyette 2001: 199; Orning 2008). U tom smislu spominjem kako su vlasti od izabраниh poklisara iziskivale ljubav prema rodnome gradu koja je bila obvezujuća i uporište je nalazila u ‘kolektivnome identitetu’.⁹ Biti dubrovački vlastelin sa sobom je nosilo normativne implikacije koje su nametale zaštitu interesa domovine. Ljubav prema rodnome gradu pretpostavljala je promicanje njegovih interesa, pa i nauštrb vlastitih.¹⁰

U središtu istraživačkoga interesa ovoga članka nalaze se pitanja koja se odnose na to kako se moć oblikovala, prakticirala, pridržavala i obnavljala u djelovanju dubrovačkih poklisara odaslanih na pregovore ugarsko-hrvatskomu kralju u okviru njihovih horizontalnih i vertikalnih veza javne i privatne naravi.¹¹ Pritom

5 Kritiku strukturalističko-funkcionalističkoga modela društva jasno je izrazio Cheyette 2003: 257.

6 Više u: Moore i Myerhoff 1977: 324; Martchukat i Patzold 2003: 1–32.

7 Više o socijalnoj konstrukciji stvarnosti vidi u: Berger i Luckmann 1966.

8 Od 1960-ih povjesničari povezani s časopisom *Annala* razvili su paradigmu ‘povijest mentaliteta’ s nastojanjem produciraja ‘sveobuhvatne povijesti’ »temeljene na odnosu između fizičkog okruženja, društvenog uređenja i misaonih navika zajednica u prošlosti.« (Roberts 2008: 78). Ovu struju predvode Emmanuel le Roy Ladurie i Aron Gurevich.

9 Kolektivni identitet ima tendenciju unificirati obilježja partikularnih segmenata društva te ih prikazati jedinstvenima. Najlakše se može uočiti kao jedan segment reakcije koji se javlja kada pojedinci iz jedne zajednice dolaze u kontakt s „Drugima“ koji imaju vlastite tradicije, vrijednosti i običaje (Jenkins 2004: 133, nap. 4). Izučavanju ‘kolektivnog identiteta’ treba pristupiti kao situacijskom konstruktumu koji ima intenciju stvaranja različitih znanja primjenjivih u specifičnome društvenom, političkom i kulturološkom miljeu.

10 O plemićkom patriotizmu vidi: Janeković Römer 1999: 25–28; Kunčević 2017: 79–80. Za neke primjere vidi: Šoštarić 2021: 30–43. Za pregled razvitka ideje općega dobra u teorijskim radovima kasnosrednjovjekovnih talijanskih intelektualaca vidi: Skinner 1978. Za analizu implementacije ideala općega dobra na epigrafskom natpisu na ulazu u Knežev dvor vidi: Lonza 2006: 25–46.

11 Idejni okvir da je moć zamjetna na svim razinama društvenoga života potječe od Machiavellia (Clegg 1989: 4, 22–38).

su nametnuta kontrola vlasti i društveni okvir oblikovali njihove postupke i ideje, a povratno su njihova vjerovanja, ideali i norme, kojima su se vodili u djelovanju, aktivno utjecali na političku i društvenu organizaciju društva u kojemu su sudjelovali. Moje je polazište zasnovano na tome da su izabrani posrednici između 'centra' i 'periferije' svojim sudjelovanjem u interakciji s obama polovima snažno utjecali na povijesne procese i promjene. Njihove osobne veze sa 'središtem' i 'periferijom' istovremeno su strukturirale i sačinjavale postojeći društveno-politički okvir u kojemu su djelovali.

2. Posrednici između Krune i Grada

U vrlo delikatnome trenutku koji je nosio naznake promjene vlasti u Gradu, ključna je bila uloga ljudi koji su posredovali u kontaktima između Ludovika I. Anžuvince i dubrovačke zajednice. S osloncem na prozopografsku metodu u ovome dijelu analize posvetit ću se pitanjima tko su oni, zašto im je povjerena zadaća posredovanja, kakav im je bio karijerni put, obiteljske, bračne i privatne veze te koliki su ugled, političko-društveni i ekonomski status uživali u rodnome gradu.

U trenutku kada je trebalo definirati prava i obveze Dubrovčana prema novome suverenu, na pregovore u Višegrad 1358. godine upućena su petorica vlastelina: nadbiskup Ilija Rusinov de Saraca, Đivo Lukarov de Bona, Đivo Nalin de Zrieva, Petar Grubešin de Ragnina i Đivo Pavlov de Gondola. Svi odreda bili su visokopozicionirani članovi vladajućega kruga i potjecali su iz uglednih vlastelinskih obitelji. Uživali su zavidnu osobnu moć u Gradu te su obnašali ugledne javne službe. U računicu koja je trebala iznjedruti najbolje kandidate za zastupanje interesa Grada na pregovorima u Višegradu, osim spomenutih čimbenika, valjalo je uključiti još pokoju varijablu. Naime, moglo se očekivati da izabrane poklisare krase poželjne moralne vrline poput odanosti i požrtvovanoga rada za javne interese. Osim toga, zanimljivo je uočiti kako su izabrani dubrovački plemići upućeni na ugarski dvor međusobno gajili bliske prijateljske, obiteljske i bračne veze. Uglavnom su pripadali istim političkim klanovima zbog čega su dijelili identičnu viziju budućega razvitka Grada.¹² Ipak, čini se da nije bilo lako pronaći kandidate koji bi se latili ove izazovne zadaće jer je nosila moguće probleme u izvedbi, pa je izglasana odluka o povećanju kazne na 2000 perpera za sve one koji se bez opravdana razloga zahvale na iskazanome povjerenju i odbiju službu (Janeković Römer 2003: 73). Ova se mjera može promatrati kao jezičac na vagi koji je trebao ponukati odabrane vlasteline na prihvaćanje službe. Pokazalo se da su veze pojedinih poklisara s dvorom u Ugarskoj rezultirale činjenicom da su izabrani za nositelje poslanstva prijelomne 1358., ali često i u godinama koje su slijedile. U tome smislu zanimljiva je diplomatska aktivnost nadbiskupa Sarace u papinskoj službi 1345. godine kada navodno u Ugarskoj izražava želju Dubrovčana da »postanu podanici krune« (Janeković Römer 2003: 127). Nadalje, Š. Ljubić navodi da je prvi čovjek dubrovačke crkve boravio kod Ludovika u Napulju s još trojicom dubrovačkih vlastelina 1348. godine (Ljubić 1871: 1). Aktivnosti znamenita nadbiskupa naslućuju njegov utjecaj i ulogu koju je imao u pregovorima ključne 1358. godine. Prema Farlatiju, približavanje dubrovačke općine Ludoviku I. Anžuvincu bilo je inicirano Sarakinim posredstvom i prije pregovora u Višegradu. Naime, on smatra kako je nadbiskup 1349. u Napulju

¹² Za neke primjere vidi: Vekarić 2009: 61–62; Vekarić 2008: 867–868.

čestitao Ludoviku pobjedu nad Mlečanima te da je u toj zgodi već moglo biti govora o uvjetima priključenja Dubrovnika anžuvinskomu nadkraljevstvu (Medini 1953: 45). Njegov autoritet nalazio je uporište u ranije uspostavljenim kontaktima i funkcijama koje je obnašao.¹³ Premda pristaša Krune, nadbiskup Saraka bio je načisto do kuda sežu ovlasti dubrovačkoga suverena. Smatrao je da kralj nema pravo zadiranja u crkvene prilike. Štoviše, smatrao je kako bi funkcija koju obnaša trebala biti izravno podložna papi te tako biti izuzeta od utjecaja svjetovne vlasti. Znamenita je i njegova oporuka u kojoj traži da ga u službi ne naslijedi domaći sin jer se bojava uzurpacije vlasti ili mogućega nepotizma (Ragnina 1883: 225, 233–234). Premda dubrovačke političke vlasti nisu bile sklone za nositelje diplomatskih poslanstava birati zaređene osobe, bez crkvenoga prvaka nisu mogli biti provedeni pregovori s Ludovikom Velikim. Đivo Lukarov de Bona opet je u poslanstvu kod Ludovika I. 1360./1361.,¹⁴ 1366. (Dinić-Knežević 1986: 27; Šundrica 1980: 105) i 1378.,¹⁵ a Đivo Pavlov de Gondola iznova ide na ugarski dvor 1362. godine.¹⁶ Navedeni primjeri nisu izolirani jer se iz arhivskih vrela može zaključiti da su neki drugi Ludovikovi pouzdanci, kao što je Petra Benediktov de Gondola, također opetovano poslani kao nositelji diplomatskih poslanstava upućenih u Ugarsku.¹⁷ Štoviše, Z. Janeković Römer piše za spomenutoga Petra da su se on i njegovi rođaci, posebno brat Andrija, okoristili vezama s ugarskim dvorom te su služili kao podanici kraljice Marije i dvorjanici kralja Sigismunda (Janeković Römer 2003: 74, nap. 81). Neki su drugi poslanici također u više navrata predstavljali dubrovačke interese u Ugarskoj, pri čemu su vlasti željele utilizirati njihove privatne veze za dosizanje vlastitih interesa. Posebno se ističu aktivnosti članova Gučetićeva klana, u koji se ubrajaju Marin Klementov de Gozze i Lovre Junijev de Volcasso, u posredovanju između dvaju političkih subjekata tijekom dugoga trajanja (*la longue durée*).¹⁸ Ubrzo nakon pregovora u Višegradu Marin i Lovro izabrani su za nositelje misije čiji je zadatak bio raspraviti određena pitanja s Ludovikom od kojih je najvažnije bilo izbor dubrovačkoga kneza. Njihov odabir možda je najlakše opravdati činjenicom da su s Kraljem uspostavili višegodišnje bliske veze koje Z. Janeković Römer označuje kao „prijateljstvo“ (Janeković Römer 2003: 83). Jedan je od najčešćih teorijskih okvira na koje se naslanjala izvedba i funkcioniranje interpersonalnih mreža širok i višeznačan koncept prijateljstva. Prijateljski odnos iziskivao je određena ponašanja, praktične i moralne obveze te izražavanje specifičnih emocionalnih stanja koja se mogu povezati s tom vrstom odnosa.¹⁹ Koncept prijateljstva utiliziran u srednjovjekovnome diplomatskom diskursu svoje korijene pronalazi u antici gdje je shvaćen kao jaka osobna veza koja se uspostavlja za opće dobro u javnoj sferi političke

13 Više o njemu vidi u: Vekarić 2009: 44–46.

14 Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Reformationes*, (dalje *Ref.*), ser. 2, sv. 18, f. 56r (20. 11. 1360.); *Ibid.*, f. 61v (15. 1. 1361.); Monumenta Ragusina, III: 52, 60; Janeković Römer 2003: 112.

15 *Ref.*, sv. 24, f. 3v (18. 8. 1378.).

16 *Ref.*, sv. 18, f. 89r (23. 8. 1361.); Dinić-Knežević 1986: 26.

17 *Ref.*, sv. 24, f. 3v (18. 8. 1378.); *Ibid.*, f. 4v (22. 8. 1378.); *Ibid.*, f. 5r (25. 8. 1378.); *Ibid.*, f. 21r (16. 11. 1378.); *Ibid.*, f. 25v (18. 12. 1378.); *Ibid.*, f. 39r (26. 3. 1379.).

18 Lovro Junijev de Volcasso pregovara s Ludovikom u više zgoda, *Ref.*, sv. 18, f. 56r (20. 11. 1360.); Monumenta Ragusina, II: 233, 295; Dinić-Knežević 1986: 23; Janeković Römer 2003: 83, 104, 145, 112.; Gruber 1906: 168, 197, 200.

19 Postoji opširna literatura koja daje teorijski okvir za različite modele prijateljstva uspostavljene u diplomatskome diskursu. Vidi: Rey 1991: 617–625; Oschema 2006; Oschema 2007.

interakcije.²⁰ Prijateljske veze mogu se definirati kao (polu)formalne, javne i privatne, osobne i institucionalne, instrumentalne i emotivne, pragmatične i afektivne, više ili manje iskrene.²¹

Prijateljstvo pojedinih dubrovačkih poslanika i Ludovika I. potvrđeno je u više zgoda. Njihov blizak osobni odnos utjecao je na kraljevu dobrohotnost prema prijedlozima koje su iznosili obavljajući povjerene diplomatske misije, a koje je kralj saslušao »s blagošću i brigom« (Janeković Römer 2003: 83, nap. 100). Intimni odnos Marina de Gozze s ugarsko-hrvatskim kraljem potvrđuje činjenica da je u jednoj zgodi pismo s važnim informacijama o vanjskopolitičkim poslovima Ludovik uručio »svome prijatelju Marinu« (Janeković Römer 2003: 105), a ne dubrovačkim vijećima zbog čega je vodstvo Grada negodovalo.²² Dubrovačke su vlasti u više navrata nastojale kapitalizirati Marinovu bliskost s Kraljem. Dovoljno je spomenuti da je on 1359. godine uspješno zastupao dubrovačke interese kod Ludovika i palatina u sukobu koji je Općina vodila sa srpskim velikašem Vojislavom Vojinovićem.²³ U drugim je zgodama Marin također posredovao između Dubrovčana i Ludovika. Primjerice, nakon prestanka mletačke vlasti Ludovik je nastojao uložiti u izgradnju dubrovačkoga brodovlja, pa je preko svojega pouzdanika dogovorio prve poslove u arsenalu (Janeković Römer 2003: 90, nap. 115).

Možemo zaključiti kako su s jedne strane vlasti nastojale kapitalizirati bliskost izabраниh poklisara s dubrovačkim suverenom, a s druge su strane strepile od neželjenih posljedica koje su se mogle izroditi iz takva odnosa. Zorno to oslikava primjer Marina de Gozze. Naime, problemi u trokutu Marin – Ludovik – dio dubrovačke vlastele datirali su i otprije 1358. godine. Naime, prije sklapanja *Višegradskoga privilegija* Marin se suočio s optužbama u rodnome gradu da je na svoju ruku nastojao s kraljem utanačiti položaj Dubrovniku u novoj političkoj zajednici zbog čega je izostavljen iz kruga diplomatskih predstavnika upućenih u Višegrad (Vekarić 2014: 285). Iako su neki vijećnici izražavali sumnju u njegovo požrtvovno služenje interesima rodnoga grada, nisu ga mogli izostaviti kao posrednika u interakciji s ugarskim dvorom u pregovorima koji su uslijedili nakon priznavanja novoga suverena.²⁴

3. Sastavni elementi posredovanja

U središnjemu dijelu radaa analizi osobnoga odnosa poklisara s kraljem Ludovikom iz dinastije Anžuvina i predstavnicima dubrovačkih vlasti pristupit ću s nekoliko gledišta: političkoga (uključuje dogovore, saveze, sporove, pregovore, posredovanje i odnose moći), društvenoga (identitet, čast, ugled i simbolički kapital), moralnoga (odanost, povjerenje i zaštita) i ekonomskoga (darivanje, materijalne beneficije, ustupci i mito).²⁵

20 Vidi: Konstan 1997; McEvoy 1999; Burton 2011.

21 Za neke primjere vidi: Mews i Crossley 2011; Grünbart 2011; Althoff 1992.

22 DAD, *Litterae et commissiones Levantis, Lettere di Levante* (dalje: *Let. di Lev.*), ser. 27.1, sv. 2, ff.20rv (17. 4. 1361.); *Diplomatarium*: 23–25; *Monumenta Ragusina*, III: 71–72.

23 *Diplomatarium*: 9–13, 16–17, 29–31, 48–54; Cvjetković 1913: 71; Janeković Römer 2003: 95; Foretić 1960: 263–264.

24 *Ref.*, sv. 2, vol. 17., f. 68r (6.8.1358.); *Monumenta Ragusina*, II: 233; Gruber 1906: 166, 184, 186, 189–190, 192–193.

25 Takav je sveobuhvatni pristup određenom problemu implementirao Marcel Mauss proučavajući predmoderna društva u kojima su politička, društvena, ekonomska, religijska, pravna i ideološka

3.1. Politički aspekt

Povlašten položaj izabranih poklisara i osobne prisne veze koje su uspostavili s Ludovikom I. izazvale su u njihovu rodnome gradu poštovanje praćeno mješavinom osjećaja zavisti i mržnje (Janeković Römer 2003: 102–103). Primjerice, Marin de Gozze osobni je kontakt s ugarskim dvorom uspostavio znatno prije 1358. godine jer je tamo boravio kao mletački poslanik (Janeković Römer 2003: 103). Njegov povlašten položaj ukršten s moći koju su uživali njegovi pretci²⁶ rezultirao je činjenicom da je bio jedan od vodećih ljudi svojega vremena.²⁷ Njegova aktivnost bilježi se na širokome prostoru između mletačke, srpske i ugarske kurije stekavši time velik broj osobnih poznanstava i neprestance šireći mrežu osobnih kontakata. Između ostaloga, posredovao je između Stefana Uroša IV. i papinske kurije u pogledu crkvene unije (Medini 1953: 49–50) te u ugarsko-mletačkim pregovorima 1356. godine (Ljubić 1871: 4; Janeković Römer 2003: 104). U više navrata zastupao je dubrovačke interese kod kralja Ludovika I. Anžuvina te se smatra da je on izborio povlasticu slobodnoga izbora dubrovačkoga kneza (Medini 1953: 72–80; Mahnken 1960: 244–247; Janeković Römer 1998: 296; Janeković Römer 2003: 83, 145). Osobnu Marinovu bliskost s kraljem Ludovikom potvrđuje činjenica da ga je on oslovljavao s *dilectus familiaris noster* (Janeković Römer 2003: 107), stoga ne iznenađuje što vlasti nisu željele propustiti koristiti Marinov blizak odnos s dubrovačkim suverenom za dosizanje vlastitih ciljeva u 'diplomatskoj areni'. S druge strane, vijećnici su bili itekako svjesni potencijalnih opasnosti koje nosi moguća uzurpacija vlasti pojedinca. Jedan takav primjer nudi situacija kada vlasti optužuju Marina da se u nastupu pred Ludovikom nije vodio tekstom izglasane upute, koju je bio obvezan slijediti, već da je postupao samovoljno i »govorio iz svoje glave« (Janeković Römer 2003: 105). Primjer Marina de Gozze pokazuje da je kao posrednik između anžuvinskoga dvora i predstavnika vlasti u rodnome gradu stekao zavidnu moć zbog svoje bliskosti s Kraljem, što mu je donijelo probleme s vodstvom Grada u čije se rješavanje često uplitalo čak i Ludovik I. pruživši mu zaštitu.

Ni odnos gradskih vlasti s braćom Gondola nije uvijek bio skladan. Naime, Petar i Andrija Benediktovi de Gondola demonstrirali su postupke koji se protive političkoj kulturi koja počiva na egalitarnome uređenju jer su uživali veliku osobnu moć temeljenu na privatnim vezama i poznanstvima. Tako su zarobili glasnike koji su im došli uručiti poziv da izađu pred dubrovački sud i u zatočeništvu ih držali više od pola godine (Janeković Römer 2003: 108; Mahnken 1960: 372). Osim toga, 1373. godine tijekom obnašanja kneževskoga mandata Andrija se toliko osilio da je »dubrovačka vijeća nazivao svojim«.²⁸ U drugim, posebno kriznim, situacijama vlasti su koristile bliskost ovih dubrovačkih vlastelina s Ludovikom. Primjerice, 1373. godine Andrija i Petar de Gondola išli su tražiti podršku kralja zbog mletačkih prijetnja (Dinić-Knežević 1986: 32, 61).

domena međusobno isprepletene i nerazdvojive (Mauss 1966: 17–45). Njegov je rad nastavio Aron Gurevich izučavanjem darivanja u nordijskim društvima (Gurevich 1968: 126–138).

26 Primjerice, otac mu se istaknuo u pregovorima sa srpskim kraljem Stefanom Urošem IV. Dušanom vezano za proširenje na Ston i Pelješac.

27 Codex diplomaticus, VIII: 47, 81.; Monumenta Ragusina, II: 268; Monumenta Ragusina, III: 58; Monumenta Ragusina, IV: 26; Mahnken 1960: 246–247.

28 *Lett. di Lev.*, sv. 2, f. 78v (siječanj 1373.); *Diplomatarium*: 61; Monumenta Ragusina, IV: 122, 136, 138; Mahnken 1960: 271.

Možemo zaključiti kako su ostvarene veze dubrovačkih poklisara upućenih na anžuvinski dvor s vodstvom Grada Svetoga Vlaha bile promjenjive, nekada stabilne, ali u pojedinim situacijama narušene. Kako bi razumjeli promjene u kvaliteti ovih odnosa, moramo ih promatrati u širem kontekstu koji krije motive iza postupaka pojedinih protagonista. Dok su vlasti očekivale vjernu službu svojih građana, izabrani poslanici znali su prekoračiti očekivane norme. U turbulentnim trenucima Ludovik se nije libio intervenirati u korist svojih pouzdanika, što potvrđuje njihovu moć i ugled proistekao iz osobnih kontakata i sudjelovanja u privatnim mrežama.

3.2. Društveni aspekt

Određeni svi dubrovački poklisari koji su posredovali između Krune i gradskih vlasti obnašali su ugledne službe. Primjerice, Marin Klementov de Gozze već u svojim dvadesetima obnašao je funkcije malovijećnika (Janeković Römer 2003: 104) i sudca²⁹ da bi kasnije u više navrata bio izabran za kneza (1359., 1361., 1364., 1366. i 1367.) (Vekarić 2014: 285). Prometnuo se u važnu osobu i na dvoru srpskoga cara Stefana Uroša IV. Dušana gdje je dospio oženivši 1347. Kotoranku Bjelču, kćer protovestijara Nikole Petrova Bucchia (Medini 1953: 49–50; Nevenić-Grabovac 1974: 339). Njegov tetak Lovro Junijev de Volcasso, također istaknuti poslanik kod Ludovika I., izabran je za kneza 1368. godine, a tu je dužnost obnašao i 1359./1360. i 1362./1363 (Vekarić 2015: 272–273). Đivo Pavlov de Gondola probio se do najužega elitnog kruga vladajućih te je obnašao doživotnu službu gradskoga rizničara (Janeković Römer 2003: 74, nap. 82).

Zavidan *cursus honorum* isprepleten s ugledom i časti koju im je donijelo predstavljanje interesa Grada na ugarskome dvoru rezultiralo je 'simboličkim kapitalom' koje su odabrani pojedinci uživali. Prema P. Bourdieu, simbolički kapital obuhvaća izvore dostupne pojedincu na temelju časti, ugleda i priznanja koje uživa, a služi mu kao vrijednost koju posjeduje unutar specifične kulture (Bourdieu, 1984: 291). Na taj način diplomatski posrednici nisu samo bili povezani s drugima, već i „znani“ u široj populaciji. Bliske osobne veze Ludovika i njegovih pouzdanika omogućile su odabranim pojedincima uživanje 'simboličkoga kapitala' na koji su se mogli osloniti u zadržavanju pozicija moći prema svojim konkurenatima i neistomišljenicima. Primjerice, stav posrednika prema različiti pitanjima izrazito se cijenio, pa se tako mišljenje Điva Pavlova de Gondole bilježilo u zapisima Vijeća. Uobičajena praksa bila je glasovati za svaki prijedlog zasebno, pri čemu osobni stavovi nisu posebno vrednovani, pa je ovaj primjer raritetan (Janeković Römer 2003: 74, nap. 82). Važna okosnica 'simboličkoga kapitala' jesu društveni, ekonomski i kulturni kapital. Prema J. S. Colemanu i R. D. Putnamu, „društveni kapital“ dobivena je vrijednost kao rezultat radnji pojedinca da uđe u interakciju s drugima, koja će biti obostrano benefitarna u razdoblju duga trajanja (Coleman 1988: S95-S120; Putnam, Leonardi & Nanetti 1993). Njihovo gledište dopunjuje P. Bourdieua koji smatra kako »uspostavljene veze ne počivaju samo na konkretnim akcijama, već imaju legitimnu bazu koja počiva na društvenim odnosima, položaju i prestižu uključenih strana« (Bourdieu 1998: 119). Kulturni kapital, između ostaloga, stvara preduvjete za kolektivne radnje i interakciju zbog postojanja zajedničkih norma i vrijednosti.

29 Monumenta Ragusina, II: 132, 194; Monumenta Ragusina, III: 287, 302; Monumenta Ragusina, IV: 22.

Povlašten položaj dubrovačkih poklisara koji su ostvarivali posredničku interakciju s ugarskim dvorom snažno je utjecao i na oblikovanje njihova osobnoga identiteta. Aura odabranosti koja je pratila izabrane poklisare potvrđena je na materijalnoj razini. Spomenimo da je odjeća koju su izabrani poklisari upućeni na pregovore u Višegrad 1358. godine dobili o trošku Općine uključivala cijenjeno krzno hermelina i svečane skerletne haljine, u dubrovačkoj sredini namijenjene za krug vladajućih (Janeković Römer 2003: 75, nap. 85).

Simbolički, društveni, ekonomski i kulturni kapital koji su uživali istaknuti posrednici između kralja i Grada urodili su činjenicom da su oblikovali i strukturirali društveno-političku stvarnost između 'centra' i 'periferije moći'.

3.3. Moralni aspekt

Ključne sastavnice moralne komponente odnosa unutar interpersonalne mreže bile su međusobna odanost i povjerenje. Kazne za izdaju moralnih vrijednosti bile su izopćenje, konfiskacija imovine te oduzimanje dubrovačkoga građanstva (Janeković Römer 1999: 139). Organi vlasti bili su svjesni opasnosti koja prijete zbog povlaštena položaja svojih izabranih predstavnika, pa su im branili razgovore s kraljem iza zatvorenih vrata kako bi izbjegli pojedinčevo favoriziranje, stjecanje osobne beneficije ili izdaju tajni (Janeković Römer 2003: 72., nap. 75). Zabrinutost gradskih vlasti prema odanome služenju izabranih poklisara interesima Grada nekada je konkretizirana. Primjerice, optužbe izrečene na račun poklisara Marina de Gozze rezultirale su njegovim utamničenjem u rodnome gradu pod optužbom da je radio protivno dubrovačkim interesima. Naime, vijećnici su smatrali da je svojim istupom utjecao na činjenicu da Ludovik Gradu nije potvrdio posjed Lastova. U njegovu obranu stao je ugarsko-hrvatski kralj koji mu je pružio zaštitu (Prlender 2002). Marin je bio na optuženičkoj klupi i 1361. godine kada mu se na teret u rodnome gradu stavljaju samovoljni razgovori s kraljem oko izbora kneza, zabrane primitka Mlečana u Dubrovnik i opoziva trgovaca iz Raške (Vekarić 2014: 285). U njegovu je korist iznova istupio Ludovik koji je branio njegovu lojalnost rodnome gradu te isticao da njegov poslanik i bivši ispovjednik Ivan širi lažne informacije o dubrovačkome vlastelinu.³⁰ Ludovikova intervencija naposljetku je rezultirala Marinovim oslobođenjem, što je Marina potaklo da digne optužnicu protiv nekih članova dubrovačke vlade. Njegov istup vlast nije dobro prihvatila, pa su bil primorani iznova intervenirati kod Ludovika. Uputili su mu pismo u kojemu ga traže da više na takav način ne posreduje za Marina ni ijednoga drugog dubrovačkog vlastelina.³¹

Ludovik za svojega pouzdanika nije istupao isključivo u Dubrovniku. Njegovu nevinost pokušao je dokazati i vezano za optužbe koje su pristizale sa srpskoga dvora gdje su Marina teretili da nije vratio poklad. Z. Janeković Römer ističe da je kralj zahtijevao »da njegov prijatelj mora odmah biti oslobođen optužbe i svake sumnje« (Janeković Römer 2003: 105). Ludovik je za Marina posredovao i kod firentinske vlade tom prigodom oslovljavajući ga kao *fidelem nostram*.³² Srednjovjekovno je društvo bilo isprepletano različitim oblicima hijerarhijskih odnosa u kojem su pojedinci bili *fideles* pojedinomu

30 Ref., sv. 2, vol. 18, f. 67v (29. 3. 1361.); Janeković Römer 2003: 105, nap. 168; Radonić 1934: 85–86.

31 Ref., sv. 2, vol. 18, f. 89r (23. 8. 1361.); Monumenta Ragusina, III: 114–115; Pisma i uputstva, I: 63–64.

32 Mahnken 1960: 246; Codex diplomaticus, XIII: 420; Codex diplomaticus, XIV: 148.

senioru. Taj je odnos uključivao određene elemente reciprociteta temeljene na vjernoj službi gospodaru, odnosno pružanju zaštite svojemu pouzdaniku zauzvrat. Naslovi *regal cavaliere*, *cavaliere dello spron d'oro* i *miles regalis* koje su vlasti pridavale Andriji de Gondolu, koji je u Ugarskoj imao i svoj kaštel, signaliziraju njegov blizak odnos s Kraljem.³³ Njegova brata Petra i Ludovik i dubrovačke vlasti oslovljavali su kao *fidelis* i *familiaris noster*.³⁴

Strah od dvostruke lojalnosti rezultirao je ozračjem nepovjerenja u odnosu između dubrovačkih vijeća i njihovih izabраних predstavnika na anžuvinskome dvoru. Svoj povlaštenu položaj poklisari su iskoristili za stjecanje osobne koristi, pa izdaja „vjerne službe“ i odstupanje od proklamiranih ideala u pojedinim situacijama ne iznenađuje. U tim kriznim situacijama bliskost s vladarom potvrđena je njegovom osobnom intervencijom.

3.4. Ekonomski aspekt

Ekonomske predispozicije interpersonalnih odnosa potvrđene su u više navrata primanjem materijalnih ustupaka poslanicima koji su posredovali u interakciji između dvaju udaljenih političkih subjekata.

Vlasti su izrazile strah od odmetanja vjernoga služenja interesima domovine kada su pod prijetnjom smrtne kazne i gubitka osobnoga imena zabranile stjecanje bilo kakva osobnoga probitka ili časti svojim izabranim poklisarima u ožujku 1358. godine.³⁵ Obavljajući diplomatske zadaće izvan Grada, poslanici su mogli postati gramzivi za osobnim probitcima i materijalnom koristi, što ih je moglo odvlačiti od ispunjavanja povjerenih zadaća. Privučeni primamljivim privilegijama i ponudama osoba kod kojih su se našli u poslanstvu, poslanici su bili u iskušenju zaigrati dvostruku igru stavljajući na kocku dobrobit rodnoga grada u želji za dosezanjem vlastitih probitaka. U svakome slučaju, vlasti su pazile da se njihovi poslanici materijalno ne okoriste od diplomatskih misija u kojima su sudjelovali. Pravo na uživanje posjeda na otocima južno od Korčule i na kopnu zapadno od Omiša koje su dobili Marin de Gozze i Lovro de Volcasso predstavlja rijedak izuzetak (Medini 1953: 77). Premda dubrovačke vlasti nikada nisu nagrađivale³⁶ ni dozvoljavale primanje zemljišta stranog gospodarara u korist svojih vlastelina, taj su put, zbog Marinovih i Lovrinih izuzetnih zasluga, postupili suprotno ustaljenoj praksi.

4. Zaključak

Polazišna teza ove rasprave odnosi se na to da su interpersonalni odnosi koje su istaknuli dubrovački vlastelini uspostavili i održavali s anžuvinskim dvorom i

33 *Let. di Lev.*, sv. 2, f. 68r (14. 5. 1371.); *Ibid*; f. 79v (14. 3. 1373.); Monumenta Ragusina, IV: 122, 138; Tadić, Pisma i uputstva, I: 171–173, 221, 261, 269–271; Mahnken 1960: 271–273; Dinić-Knežević 1986: 60–61; Janeković Römer 2003: 108.

34 DAD, *Diversa cancellariae*, ser. 25, sv. 25, f. 102r (16. 5. 1382.); Monumenta Ragusina, IV: 158, 178, 184, 204; Radonić 1934: 106–107; Dinić 1951, I: 224, 226, 282, 283; Dinić-Knežević 1986: 62.

35 Statut grada Dubrovnika, VIII: 99; Liber viridis: C. 4

36 Jedino su oni poklisari koji su vodili pregovore oko teritorijalnoga proširenja imali mogućnost biti nagrađeni dodatnim zemljišnim posjedom u granicama stečena teritorija, a za druge poslanike ta mogućnost nije postojala (Janeković Römer 1999: 95).

vlastima u rodnom gradu bile potrebne i korisne svakom od sudionika mreže. Kralj ih je trebao kako bi uspostavio komunikaciju s geografski krajnjom južnom točkom svojega kraljevstva te posljedično cementirao svoju moć, a politička su vijeća u njihovu posredovanju vidjela priliku za očuvanje autonomnoga, mirnoga i prosperitetnoga života pod vlastitim političkim institucijama. Prisni odnosi poklisara s ugarskim dvorom njima su donijeli moć, ugled, materijalne probitke, nova poznanstva, zaštitu, ali i budno praćenje organa vlasti proisteklo iz stalnoga propitivanja njihove vjerne službe domovini.

U postojećim društveno-političkim okolnostima istaknuti dubrovački diplomatski predstavnici na dvoru u Ugarskoj popunili su strukturalnu prazninu u odnosu između 'centra' i 'periferije' moći koju je iznjedrila smjena vlasti 1358. godine. Broj ljudi koji su to mogli učiniti svojim položajem i poznanstvima bio je vrlo malen, što im je osiguralo moć i prestiž. Prisni osobni kontakti s Dvorom prouzrokovali su mnoge tenzije, prosvjede i negodovanje dubrovačkih vijećnika koji su uvidjeli da iz narasle moći izabranih pojedinaca prijeti opasnost harmoničnomu poretku u kojemu je svatko imao svoje mjesto. U izazovnim situacijama Ludovik nije propustio intervenirati u korist svojih pouzdanika, tj. pružiti im zaštitu. U određenome broju primjera vidljivo je da je posredovanje poklisara na relaciji Dubrovnik – Ugarska transformiralo njihove osobne identitete. Naime, u rodnome gradu uživali su povlašteno mjesto, a neki su se od njih stalno naselili u Ugarskoj gdje su razvili trgovačko poslovanje te su rijetko posjećivali domovinu. Svi su istovremeno obnašali ugledne službe u rodnome gradu.

Političke institucije i ideologija za koju se zalažu mogu se razumjeti kao rezultat višesmjernih odnosa u kojima se u svakodnevnim aktivnostima isprepliću pragmatični ciljevi s ideološkim vrijednostima i porukama koje krug vladajućih nastoji implementirati. Dakako, strukture moći nisu oblikovane samo posredovanjem istaknutih dubrovačkih poklisara, već na njih utječu i geostrateški čimbenici, formalni mehanizmi izvlačenja i distribucije resursa, kulturološke ideje o tome kako bi strukture moći trebale biti organizirane i funkcionirati.

Osobni i intimni odnosi koje su poklisari uspostavili s Ludovikom I. bili su važan element poznavanja struktura i procesa koji su se odvijali u onodobnim konturama svijeta, a stečene pozicije uglavnom su nastavili razvijati njihovi potomci.

Neobjavljeni izvori

Državni arhiv u Dubrovniku – *Diversa cancellariae*, ser. 25. *Litterae et commissiones Levantis*, *Lettere di Levante*, ser. 27.1, *Reformationes*, ser. 2.

Objavljeni izvori

Codex diplomaticus – *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, T. Smičiklas (ur.), sv. VIII. Zagreb: JAZU, 1910.

Codex diplomaticus – *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, T. Smičiklas (ur.), sv. XIII. Zagreb: JAZU, 1915.

Codex diplomaticus – *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, T. Smičiklas (ur.), sv. XIV. Zagreb: JAZU, 1916.

Dinić, M. 1951. *Odluke veća Dubrovačke republike*, I. Beograd: Naučna knjiga.

Diplomatarium – *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae*, J. Gelcich, L. Thallóczy (ur.). Budapest: Kiadja a M. Tud. Akadémia Tört. Bizottsága, 1887.

Liber viridis – *Liber viridis*, B. Nedjeljković (ur.). Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, Odeljenje III, knj. 23. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1984.

Ljubić, Š. 1871. *O odnošajih medju Dubrovčani i Mletčani za ugar.-hrv. vladanja u Dubrovniku*. Zagreb: JAZU.

Monumenta Ragusina, Libri reformationum, II, J. Gelcich (ur.). MSHSM, Zagabriae: JAZU, 1882.

Monumenta Ragusina, Libri reformationum, III, J. Gelcich (ur.). MSHSM, Zagabriae: JAZU, 1895.

Monumenta Ragusina, Libri reformationum, IV, J. Gelcich (ur.). MSHSM, Zagabriae: JAZU, 1896.

Pisma i uputstva, I – *Pisma i uputstva Dubrovačke Republike*, I, J. Tadić (ur.). Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, Odeljenje III, knj. 4. Srpska kraljevska akademija: Beograd, 1935.

Radonić, J. 1934. *Dubrovačka akta i povelje*, sv. I/1. Beograd: Srpska kraljevska akademija.

Ragnina, N. 1883. „Annales ragusini anonymi item Nicolai de Ragnina“, N. Nodilo (ur.) [*Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, sv. 14]. Zagreb: JAZU.

Statut grada Dubrovnika (*Liber statutorum civitatis Ragusii*), B. Bogišić, K. Jireček (ur.). Zagabriae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1904.

Literatura

Althoff, G. 1992. *Amicitiae und Pacta: Bündnis, Einung, Politik und Gebetsgedenken im beginnenden 10. Jahrhundert*. Hannover: Hahnsche Buchhandlung.

Berger, P. L.; Luckmann, T. 1966. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Anchor Books.

Boissevain, J. 1978. *Friends of Friends: Networks, Manipulators and Coalitions*. New York: St. Martin's Press.

- Bourdieu, P. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. 1984. *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University.
- Bourdieu, P. 1998. *Practical Reason: On the Theory of Action*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Brunner, O. 1939. *Land und Herrschaft: Grundfragen der territorialen Verfassungsgeschichte Südostdeutschlands im Mittelalter*. Baden bei Wien: Veröffentlichungen des Instituts für Geschichtsforschung und Archivwissenschaft in Wien.
- Burton, P. J. 2011. *Friendship and Empire: Roman Diplomacy and Imperialism in the Middle Republic (353–146 BC)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cachero Vinuesa, M. 2017. „Understanding networking: theoretical framework and historical evidence“. U Manuel Herrero Sánchez, Klemens Kaps (ur.), *Merchants and Trade Networks in the Atlantic and the Mediterranean, 1550–1800. Connectors of commercial maritime systems* (str. 62–82). New York: Routledge.
- Cheyette, F. L. 2001. *Ermengard of Narbonne and the World of Troubadours*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Cheyette, F. L. 2003. „Some Reflections on Violence, Reconciliation, and the Feudal Revolution“. U Warren C. Brown, Piotr Górecki (ur.), *Conflict in Medieval Europe* (str. 243–264). Aldershot: Ashgate.
- Clegg, S. R. 1989. *Frameworks of Power*. London: Sage.
- Coleman, J. S. 1988. „Social Capital in the Creation of Human Capital“. *American Journal of Sociology*, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure, 94, 95–120.
- Cvjetković, B. 1913. *Dubrovnik i Ljudevit Veliki (1358–1382)*. Dubrovnik: Dubrovačka hrvatska tiskara.
- De Ridder-Symoens, H. 1991. „Prosopografie en middeleeuwse geschiedenis: een onmogelijke mogelijkheid“. *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 45, 95–117.
- Dinić-Knežević, D. 1986. *Dubrovnik i Ugarska u srednjem vijeku*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu – Institut za istoriju i Vojvođanska akademija nauka i umetnosti.
- Düring, M.; Stark, M. 2011. „Historical network Analysis“. U George A. Barnett, Geoffrey J. Golson (ur.), *Encyclopedia of Social Networks* (str. 593–595). London: Sage Publishing.
- Foretić, V. 1960. „Godina 1358. u povijesti Dubrovnika“. *Starine*, JAZU, 50, 251–278.
- Gruber, D. 1906. „Dalmacija za Ludovika I. (1358.–1382.), I. dio (1358. – 1367.)“. *Rad JAZU*, 166, 164–215.
- Grünbart, M. (ur.) 2011. *Geschenke erhalten die Freundschaft: Gabentausch und Netzwerkpflege im europäischen Mittelalter*. Münster: LitVerlag.
- Gurevich, A. 1968. „Wealth and Gift-bestowal among the Ancient Scandinavians“. *Scandinavica*, 7, 126–138.
- Janeković Römer, Z. 1998. „Priznanje krune svetog Stjepana – izazov dubrovačke

- diplomacije“. U Svetlan Berković, *Zbornik diplomatske akademije* 3 (str. 293–301). Zagreb: Diplomatic Academy of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration.
- Janeković Römer, Z. 1999. *Okvir slobode: dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku.
- Janeković Römer, Z. 2003. *Višegradski ugovor temelj Dubrovačke Republike*. Zagreb: Golden marketing.
- Jenkins, R. 2004. *Social Identity*. London – New York: Routledge.
- Konstan, D. 1997. *Friendship in the Classical World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kunčević, L. 2017. „Etnički i politički identitet predmodernog Dubrovnika od 14. do 17. stoljeća“. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 55/1, 65–87.
- Lonza, N. 2006. „Obliti privatorum publica curate. Preci i srodnici jedne političke maksime“. *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, 44, 25–46.
- Mahnken, I. 1960. *Dubrovački patricijat u XIV veku*, knj. 340, sv. I. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti.
- Martchukat, J.; Patzold, S. (ur.) 2003. „Geschichtswissenschaft und ‘performative turn’: Eine Einführung in Fragestellungen, Konzepte und Literatur“. *Geschichtswissenschaft und ‘performative turn’: Ritual, Inszenierung und Performanz vom Mittelalter bis zur Neuzeit* (str. 1–32). Köln: Böhlau.
- Mauss, M. 1966. *The Gift: Forms and Functions for Exchange in Archaic Societies*. London: Cohen & West Ltd.
- McEvoy, J. 1999. „The Theory of Friendship in the Latin Middle Ages: Hermeneutics, contextualization and the transmission and reception of ancient texts and ideas, from c. AD 350 to c. 1500“. U Julian P. Haseldine (ur.), *Friendship in Medieval Europe* (str. 3–44). Stroud: Sutton Publishing.
- Medini, M. 1953. *Dubrovnik Gučetića*. Beograd: Srpska akademija nauka.
- Mews, C. J.; Crossley, J. N. (ur.) 2011. *Communities of Learning: Networks and the Shaping of Intellectual Identity in Europe 1100–1500*. Turnhout, Belgium: Brepols Publishers.
- Moore, S. F.; Myerhoff, B. G. 1977. „Introduction: Secular Ritual: Forms and Meanings“. U Sally F. Moore, Barbara G. Myerhoff (ur.), *Secular Ritual* (3–24). Assen: Van Gorcum.
- Nevenić-Grabovac, D. 1974. „Oratio funebris humaniste Ilije Crijevića dubrovačkom pesniku Ivanu (Dživu) Gučetiću“. *Živa antika*, 24, 333–364.
- Orning, H. J. 2008. *Unpredictability and Presence: Norwegian Kingship in the High Middle Ages*. Leiden: Brill.
- Oschema, K. 2006. *Freundschaft und Nähe im spätmittelalterlichen Burgund. Studien zum Spannungsfeld von Emotion und Institution*. Köln: Böhlau.
- Oschema, K. (ur.) 2007. *Freundschaft oder “amitié”? Ein politisch-soziales Konzept der Vormoderne im zwischensprachlichen Vergleich (15.–17. Jahrhundert)*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Prlender, I. „Gučetić, Marin Klementov (de Gozze)“ (natuknica). *Hrvatski biografski leksikon* <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8174> (1. 7. 2021.).

- Putnam, R. D.; Leonardi, R.; Nanetti, R. Y. 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Rey, M. 1991. „Communauté et individu: l'amitié comme lien social a la Renaissance“. *Revue d'histoire moderne et contemporaine*, 38, 617–625.
- Roberts, M. 2004. „The *Annales* School and Historical Writing“. U Peter Lambert, Phillipp Schofield (ur.), *Making History: An Introduction to the History and Practices of a Discipline* (str. 78–92). New York: Routledge.
- Schnegg, M. 2010. „Strategien und Strukturen. Herausforderungen der qualitativen und quantitativen Netzwerkforschung“. U Markus Gamper, Linda Reschke (ur.), *Knoten und Kanten. Soziale Netzwerkanalyse in Wirtschafts – und Migrationsforschung* (str. 55–75). Bielefeld: Verlag.
- Skinner, Q. 1978. *The Foundations of Modern Political Thought*, vol. I.: *The Renaissance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stone, L. 1971. „Prosopography“. *Daedalus*, 100, 46–79.
- Šoštarić, V. 2021. *Dubrovački poklisari: u potrazi za novim teritorijima*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Šundrica, Z. 1980. „Stonski rat u XIV stoljeću (1333.–1399.)“. *Pelješki zbornik* 2, 73–190.
- Vekarić, N. 2008. „Držićeva firentinska urotnička epizoda: dio plana Bobaljevićeva klana da razvlasti Gundulićev klan“. U Nikola Batušić, Dunja Fališevac (ur.), *Putevima kanonizacije. Zbornik radova o Marinu Držiću (1508.–2008.)* (str. 866–873). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Vekarić, N. 2009. *Nevidljive pukotine: Dubrovački vlasteoski klanovi*. Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Vekarić, N. 2011. *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 1., *Korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Vekarić, N. 2014. *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 5. Zagreb – Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Vekarić, N. 2015. *Vlastela grada Dubrovnika*, sv. 6. Zagreb – Dubrovnik: HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Vekarić, N.; Ćosić, S. 2005. *Dubrovačka vlastela između roda i države: salamankezi i sorbonezi*. Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku.
- Verboven, K.; Carlier, M.; Dumolyn, J. 2007. „A Short Manual to the Art of Prosopography“. U *Prosopography Approaches and Applications. A Handbook* (str. 35–70). Oxford: Unit for Prosopographical Research, Linacre College.

RAGUSAN AMBASSADORS – MEDIATORS BETWEEN THE LOCAL COMMUNITY AND THE ANGEVIN COURT

Abstract

The article analyzes the role of Ragusan ambassadors who played an important role in establishing and maintaining relationships between their hometown and the Angevin court. These individuals mediated the communication between the center of power and the local community, using their privileged position to obtain personal gains. The multidirectional relationships in which they participated are seen as important instruments that influenced the (re)shaping of the socio-political reality in which the 'center of power' and the 'periphery' acted and influenced each other. Of particular interest are the activities of the envoys in conflict situations that arose between the actors in the triangle: Louis I of Anjou - ambassadors – Dubrovnik's councillors.

Constitutive historiographical analyzes devoted to power relations are concerned with the question of how central authorities control and manage peripheral structures. Such a perspective of studying the relationship between the center of power and the periphery 'from above' to 'below' does not recognize the importance of the personal connections of individuals who acted as connective tissue between political subjects that differed in their hierarchical position. Power was not reserved exclusively for the king, but was noticeable at different levels of social life and political activity. Herewith, a prominent place is given to individuals who, among other things, can attribute their position to established personal contacts with influential people of their time.

In the article, the focus of scientific interest is on the interpersonal contacts of Ragusan ambassadors who were assigned the role of a link between the Angevin court and the Ragusan authorities at the critical moment of the establishment of mutual relations through negotiations in Višegrad in 1358, as well as in the years that followed. In the analysis of the questions, I rely on the prosopographical method and the theory of social networks. By following the career path of the elected representatives of the commune and analyzing their private, marital and clientelistic relationships, we will gain an insight into the network of personal contacts and the ways of their establishment, maintenance and usage, as well as the problems that arose among its members over time. Of special importance are the personal connections of the envoys, which were an important part of their private life, but also of their public political activities. They are associated with moral values such as loyalty, honor and trust, and emotions such as love.

Key words: Dubrovnik; Angevins; interpersonal networks; ambassadors; diplomacy; 14th century